

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки та планування бізнесу

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ М. Д. Балджи
“ _____ ” _____ 2016 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 8.03050401 «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему:

«Економічне обґрунтування диверсифікації діяльності підприємства на прикладі ТОВ «Сузір'я» »

Виконавець

студентка VI курсу ФЕУП
Мінчева А. В.

/підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент
Сілічева Н.Є.

/підпис/

РЕЦЕНЗІЯ
на дипломну роботу магістра
студентки Одеського національного економічного університету
Мінчевої Альони Василівни
центру очної форми навчання, групи 65

Тема дипломної роботи: Економічне обґрунтування диверсифікації діяльності підприємства на прикладі ТОВ «Сузір'я»

Стисла характеристика розділів роботи. Дипломна робота складається з трьох розділів. У першому розділі представлені теоретичні аспекти дослідження ринку зерна, у другому надається аналітична оцінка ринку зерна та оцінка борошномельних комплексів України та світу. Третій розділ присвячено організації комплексу з виробництва борошна, що дозволить, підвищити ефективність діяльності підприємства, а також знизити ризики.

Позитивні сторони та вади роботи. Позитивним у роботі є те, що автор досить детально дослідила сучасні тенденції на ринку зерна України, розглянувши динаміку виробництва базових зернових культур: кукурудзи, пшениці та ячменю, структуру внутрішнього використання зерна та цінові тенденції. Робота збагачена графічною ілюстрацією результатів аналізу. Разом з тим, не чітко представлено результати довгострокового прогнозування розвитку зернового ринку, мають місце також редакційні помилки.

Засоби вивчення та обробки матеріалу, що застосувались. Для вирішення поставлених завдань використовувалися різноманітні методи: системного аналізу, індукції, дедукції, абстракції і формальної логіки – для визначення й уточнення економічної суті та змісту понятійного апарату; спостереження, порівняння, групування – для опрацювання статистичних даних про масштаби валового збору, структурні зміни в обсягах виробництва, потенціал ринку, динаміку пропозиції; методи прогнозування – при визначенні прогнозних тенденцій на ринку зерна України. При проведенні аналізу та формулюванні пропозицій використані прийоми групування, порівняння, табличні та графічні методи представлення інформації.

Рівень використання економіко-математичних методів та ЕОМ: для обробки інформації використовувались комп'ютерні програми Microsoft Word та Project Expert.

Пропозиції, які вніс студент, рівень їх професійного обґрунтування та практичне значення. Пропонується організація комплексу з виробництва борошна, що дозволить, підвищити ефективність діяльності підприємства, а також знизити ризики. Проведена оцінка економічної ефективності реалізації проекту диверсифікації діяльності підприємства, проаналізовані можливі ризики та запропоновані шляхи їх мінімізації.

Якість оформлення роботи. Оформлення дипломної роботи відповідає встановленим вимогам.

Загальний висновок (чи підготовлений студент до самостійної роботи як фахівець). Студентка підготовлена до самостійної роботи як фахівець.

Рекомендація роботи до захисту: Дипломна робота рекомендується до захисту в ДЕК і заслуговує позитивної оцінки.

Рецензент:

Керівник ТОВ
«Сузір'я»

Тодоров Георгій Іванович

“15” грудня 2016 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
1.1. Сутність поняття «диверсифікація» та її вплив на економічний розвиток сільськогосподарських підприємств.....	6
1.2. Види стратегій диверсифікації діяльності підприємства.....	12
1.3. Особливості диверсифікації виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств	21
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СУЗІР'Я»	
2.1 Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства.....	30
2.2 Аналіз кон'юнктури ринку за сегментами продукції підприємства.....	39
2.3 Оцінка існуючої стратегії розвитку підприємства з огляду на сучасний стан та перспективи розвитку ринку борошна України	49
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ТОВ «СУЗІР'Я» ТА ОЦІНКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ	
3.1 Виробничо-комерційна схема організації комплексу з виробництва борошна.....	61
3.2 Розрахунок грошових потоків та видатків проекту.....	67
3.3 Аналіз показників ефективності проекту.....	71
3.4 Аналіз ризиків реалізації проекту та можливість їх зменшення.....	78
ВИСНОВКИ.....	84
Список використаних джерел.....	86
Додатки.....	93

ВСТУП

Аграрний сектор України має особливе значення у формуванні ефективної ринкової економіки держави. Специфіка галузі проявляється в її велетенських масштабах, особливих умовах виробництва, багатоукладності, розгалуженості об'єктів, обмеженості виробничих ресурсів. Це потребує від суб'єктів ринкового господарювання на селі дотримуватись постійного високого рівня конкурентоспроможності за рахунок чинників природного, технологічного і організаційно-економічного характеру, поглиблення і розвитку кооперації, інтеграції, підвищення концентрації виробництва, його диверсифікації.

Актуальність теми. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва продиктована об'єктивними причинами природного і економічного порядку. Вона позитивно діє на економічну, соціальну і екологічну ефективність аграрних формувань. Через реалізацію проектів диверсифікації виробництва покращується використання землі, засобів виробництва і трудових ресурсів. Вона дозволяє краще насичувати ринки товарами, підвищувати ефективність виробництва, використовувати ресурси більш рівномірно на протязі року, підвищувати зайнятість за рахунок нових робочих місць. Диверсифікація сприяє витісненню імпорту, більш рівномірному надходженню доходів за періодами року, збільшенню річної маси прибутку.

Диверсифікація виробництва в аграрній сфері – це розширення номенклатури та асортименту, зміна виду продукції, що виробляється підприємством, освоєння нових видів виробництв для підвищення ефективності виробництва, отримання економічної вигоди, запобігання банкрутства з урахуванням екологічних та соціальних потреб населення.

Сучасний стан аграрної сфери України свідчить про неспроможність держави надавати дієву підтримку розвитку сільських територій, тому вагомим залишається варіант участі в цьому процесі сільськогосподарських товаровиробників, які самі знаходяться в досить хиткому становищі, зважаючи на низьку прибутковість сільськогосподарського виробництва. Звідси стає зрозумілим, що без підвищення ефективності виробництва неможливо здійснювати глибокі соціально-економічні перетворення в аграрній сфері. Вирішити дану дилему покликана диверсифікація, що дає змогу, раціонально використовуючи наявний природно-ресурсний потенціал, забезпечити матеріальний добробут населення та соціально-екологічне благополуччя регіонів.

Проблемам диверсифікації присвятили багато праць українські науковці, у тому числі: Є. І. Богуславський Г. Дмитренко, О. Прокопенко, Н. Степаненко, Г. Немченко та інші. Однак сучасні підходи щодо розроблення стратегій диверсифікації для українських сільськогосподарських підприємств опрацьовані все ще недостатньо.

Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо диверсифікації діяльності ТОВ «Сузір'я» в контексті його стратегічного розвитку шляхом організації комплексу з виробництва борошна та обґрунтування їх економічної ефективності.

Завданнями дипломної роботи є:

- розглянути теоретичні основи диверсифікації діяльності підприємства;
- дослідити особливості стратегії диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств;
- провести аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ«Сузір'я»;
- обґрунтувати доцільність здійснення диверсифікації діяльності у напрямку переробки зерна на борошно;

- обґрунтувати виробничо-комерційну схему організації комплексу з виробництва борошна;
- довести ефективність запропонованого проекту диверсифікації за допомогою дисконтованих критеріїв;
- проаналізувати проектні ризики та визначити можливість їх зменшення.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів відносно економічного обґрунтування диверсифікації діяльності сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження виступають процес диверсифікації діяльності ТОВ «Сузір'я».

Методи дослідження. Як методи дослідження нами були обрані горизонтальний і порівняльний аналіз діяльності підприємства - для деталізації та розділення об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи. Використано методи синтезу, угруповань з метою аналізу показників фінансово-господарської діяльності підприємства. Табличний (графічний) метод використовувався для наочного відображення результатів дослідження. Розрахунки проекту диверсифікації діяльності провадились з використанням програмних продуктів «Excel» та «Project Expert».

Інформаційна база дослідження. У якості інформаційної бази дослідження послужили дані бухгалтерського, управлінського та аналітичного обліку діяльності ТОВ «Сузір'я», нормативно-законодавчі документи, статистичні дані щодо розвитку галузі, кон'юнктурні дослідження, праці іноземних та вітчизняних науковців, інформація з Інтернет - видань.

За результатами дослідження опубліковано статтю на тему «Особливості диверсифікації підприємств агропромислового комплексу України», у науковому студентському віснику ОНЕУ ФЕУВ № 25 за 2016 р.

ВИСНОВКИ

Розглянувши теоретичні питання диверсифікації діяльності підприємств в т.ч. в галузі сільського господарства, а також обґрунтувавши необхідність її проведення, в роботі сформульовані наступні висновки:

1. Диверсифікаційні процеси у кожній галузі мають певні особливості. Впровадження диверсифікації в сільськогосподарське виробництво є беззаперечно допоміжним, а то й головним фактором забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. Диверсифікація в аграрному виробництві має позитивний характер, оскільки спонукає до інтеграції з вітчизняними переробними підприємствами підвищує рівень їх завантаженості, підвищує рівень їх конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринку і сприяє забезпеченню економічної та продовольчої безпеки держави.

2. ТОВ «Сузір'я» відноситься до невеликих сільськогосподарських підприємств з орендованими 750 га площею, 5-ти постійно зайнятими. В той же час підприємство є багато профільними, яке вирощує та реалізує зернові, кормові, технічні культури, овочеву та плодово-ягідну продукцію.

3. Наведений аналіз платоспроможності свідчить про, в цілому, позитивні показники діяльності підприємства. Проте подальший розвиток, без коректування формату є досить ризикованим. В основному ризики пов'язані з орієнтацією підприємства на виготовлення продукції низького ступеня переробки. В той же час підприємство має інвестиційні резерви у вигляді зайвої ліквідності.

4. Для здолання негативних моментів у діяльності підприємства необхідно позбутися вузької спрямованості його спеціалізації на виробництві зернових та зернобобових культур. Задля цього запропоновано переробляти на борошно продовольчу пшеницю, що є у наявності ТОВ «Сузір'я» у розмірі приблизно 1700 – 1800 т.

5. Проведений аналіз ринку борошна в Україні довів, що цей напрямок має значні комерційні перспективи. Проте, наразі, потужності українських борошномельних підприємств завантажені лише на 30%, обсяги експорту борошна (у вартісному виразі) становлять менш ніж 1% зернового експорту.

6. В ході досліджень були визначені основні параметри проекту борошномельного комплексу: розмір інвестиційних витрат, калькуляція прямих витрат на одиницю продукції. Так інвестиційні витрати склали 1003,7 тис. грн. Ці дані послужили базою для розрахунків фінансово-економічних показників проекту із використанням програмного продукту «Project Expert».

7. Розрахунки щодо фінансової ефективності проекту свідчать про високу ефективність вкладень. В цілому вони призведуть до значного покращення фінансової діяльності підприємства. Так на кінець 4-го року реалізації проекту, ТОВ «Сузір'я» отримує додатково 15,755 млн. грн. обігового капіталу в розрахунку на один млин, що значно позначиться на рості показників ліквідності, активності та фінансової незалежності. Необхідно також звернути увагу на високі значення показників рентабельності по валовому, операційному і чистому прибутку. Вони знаходяться на рівні 76%, 60% та 49% відповідно що є високим показником для інвестиційних проектів.

8. Високі значення окремих показників ефективності визначили і відповідний рівень інтегральних показників ефективності проекту в цілому. Так, чистий приведений дохід склав 6093 тис. грн., дисконтований період окупності - 8 місяців, а індекс прибутковості 4,14, що свідчить про доцільність реалізації проекту та його високу ефективність.

9. Аналіз ризиків та умов беззбитковості дозволяє зробити висновок про наявність значної зони безпеки по продуктах, що плануються випускатися в результаті реалізації проекту, яка в середньому перевищує 40%. Ця величина є значною запорукою для попередження можливих ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров С. С. Стратегия диверсификации производства как основное направление стратегического развития предприятия / С. С. Александров // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери: мат-ли міжн. наук.-теор. конф. молодих вчених і студентів. – Донецьк : ДонНТУ, 2004. – С. 75–79.
2. Алексійчук В.М. Організація інформаційно-консультаційного забезпечення АПК України / В.М. Алексійчук, М.І. Асаула, Н.П. Брязгун, М.П. Вітковський, М.Я. Дем'яненко. — К., 2003. — 128 с.
3. Аналіз ринку зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marketing.vc/>
4. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф; пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. - С-Пб.: Питер, 1999. - 230с.
5. Бойко В. І. Ринок зерна України // Економіка АПК. - 2009. - № 1. - С. 103-105.
6. Борисова В.А. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва фермерських господарств: Моногр. / В.А. Борисова, Н.Г. Маслак, М.Х. Корецький. — Суми: Довкілля, 2012. — 82 с.
7. Борщевский П.П. Пищевая промышленность Украины: современные тенденции и перспективы развития / П.П. Борщевский, Н.П. Сычевский, В.Л. Троян // Экономика Украины. – 2003. – № 8. – С. 85.
8. Бочаров В. В. Методы финансирования инвестиционной деятельности предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1998.
9. Богуславський Є. І. Алгоритм підготовки проведення диверсифікації на підприємстві / Є. І. Богуславський // Науковий журнал «Економіка розвитку». – Х. : ХНЕУ, 2012. – № 4 (64). – С. 59–63.
10. Богуславський Є. І. Стратегія диверсифікації: вибір моменту старту / Є. І. Богуславський, Ю. С. Шибалкіна // Научный журнал «Социальная

- экономика». Выпуск 2 (апрель-июнь). – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – С. 47.
11. Владимірова І. Г. Злиття і поглинання компаній. [Електронний ресурс] / І. Г. Владимірова. – Режим доступу : http://www.mer-acq.com/sliyn_e_poglasen.htm.
12. Васильківський Д.М. Стратегічне управління підприємством в умовах ринкових відносин// Вісник Технологічного університету Поділля. Соціально-гуманітарні науки.- 2001.- №6.- С.81-88.
13. Гришко В.А. Промислово-фінансова диверсифікація в розвитку підприємств : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. 08.06.01. / Київ. нац. екон. ун-т. — К., 1999. — 32 с.
14. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми: монографія / О.М. Бородіна, М.Г. Бетлій, Н.М. Головченко, С.В. Киристюк, О.В. Михайленко; ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України. — К., 2008. — 261 с.
15. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. №1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1158-2007-%EF>
16. Дмитренко А. Хлебный демпинг : Рынок внутренних цен зерна на грани обвала // Київській телеграфъ. - 2008. - 24 сент.-30 сент. - С. 92.
17. Дмитрук Б. Л. Про реформування інфраструктури ринку зерна // Економіка АПК. - 2008. - № 5. - С. 60-62.
18. Державне управління: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; За ред. А.Ф. Мельник. — К.: Знання-Прес, 2003. — 87 с.
19. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке : (пер. с англ.) / Питер Ф. Друкер. - М.: Издательский дом «Вильямс», 2003.- 131с.

20. Єрмошенко, Микола Миколайович. Аналіз і оцінка інвестиційних проектів : Навч. посіб. / Єрмошенко М.М., Плужников І.О.; Нац. акад. упр. — [2-е вид.] — К., 2006. — 193 с.
21. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» від 22.09.2011 р. № 2063-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
22. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.01. 2013 р. № 1271-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
23. Іваськів В. Зерновой рынок Украины не готов к изобилию /Иваськів В.// Власть и политика. - 2011. - 21-27 сент. - С. 3-5.
24. Карпов В.А. Прогнозування кон'юнктури ринку/ В.А. Карпов, В.Р. Кучеренко. – К.: Знання, 2003.-167с.
25. Калюжна О. В. Формування ринку зерна на Півдні України // Вісн. аграрної науки Причорномор'я: Наук. журн. - Миколаїв, 1999. - Вип. 1 (6). - С. 145-146.
26. Катан Л.І. Аграрний бізнес: навч. посіб. / Л.І. Катан, О.В. Пирог, І.В. Тараненко, І.А. Воловик, Н.В. Бондарчук, Н.П. Дуброва, Р.М. Безус, Д.Ю. Ляшко, О.В. Дашевська, О.Ю. Красовська; Дніпропетр. держ. аграр. ун-т, Дніпропетр. ун-т економіки та права. — Д., 2009. — 236 с.
27. Кірпаль З.П. Нові напрями інформаційного забезпечення аграрної науки і виробництва / З.П. Кірпаль, О.О. Черниш, А.С. Білоцерківська, Л.Л. Ткач // Сучасний стан та перспективи наукового реферування: матеріали міжнар. семінару-практикуму, присвяч. 10-річчю вид. реферат. журн. "АПК України", 29 трав. 2009 р., Київ . — К., 2009. — С. 81-84.
28. Колупаєва І.В. Оценка инвестиционного климата регионов Украины / И.В. Колупаєва // Вч. зап. Харк. гуманіт. ін-ту "Нар. укр. акад.". — 2012. — Т. 8 — С. 19-22.
29. Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва

- сільськогосподарської продукції на період до 2016 року від 23 грудня 2009 р. № 1650-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1650-2009-%F0>
30. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки від 29 вересня 2010 р. №1900-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1900-2010-%F0>
31. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року від 3 лютого 2010 р. № 121-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=121-2010-%F0>
32. Корінько М.Д. Диверсифікація в історії економічної думки / Корінько М.Д. //Актуальні проблеми економіки, 2003.-№1(19) .- С.2-5
33. Кропивко М. Екологічна диверсифікація використання сільськогосподарських земель в Україні / М. Кропивко, О. Ковальова // Економіка України. — 2010. — N 7. — С. 5-8.
34. Курило Л. І. Ефективність зернового поля // Економіка АПК. Міжнар. наук.-виробн. журн. - 2008. - № 9 (47). - С. 48-51.
35. Кунц Р. Стратегия диверсификации и успех предприятия / Р. Кунц // Проблемы теории и практики управления. – 1994. – №1. – С. 96 – 100.
36. Мармуль, Лариса Олександрівна. Механізм формування диверсифікаційної політики підприємства в умовах трансформаційної економіки. — К.: ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2006. — 181 с.
37. Мірошніченко І.В. Напрями активізації і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі України / І.В. Мірошніченко // Актуал. пробл. економіки . — 2010. — N 3. — С. 76-84.
38. Моляка О.І. Інвестиційні проекти : Учб. посіб. / Міжгалуз. ін-т упр.; [Наук. ред. Погорельцев В.Н.] — К.: [ТОВ «Дот ЛТД»], 2002. — 212 с.

39. Матвійчук А.В. Економічні ризики в інвестиційній діяльності / Матвійчук Андрій Вікторович. — Вінниця: Універсум-Вінниця, 2005. — 91с.
40. Мельник Н.Б. Цілі диверсифікації виробництва в сільському господарстві на пореформеному етапі його розвитку/ Н.В.Мельник // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011.- №4 (2).- С. 32-34
41. Минцберг Г. Стратегический процесс. Концепции. Проблемы. Решения / Г. Минцберг, Дж.Б. Куинн, С. Гошал. – СПб. :Питер, 2001.– 688 с.
- 42.
43. Немченко Г. Диверсификация производства : цели и направления деятельности. / [Асташкина И., Донецкая С., Дьяконов К., Немченко Г.]. – 2003. – №5. – 44 с.
44. Осадник В. Значение интеграции рыночного и ресурсного подходов для стратегического управления предприятием [Электронный ресурс] / В. Осадник. – Режим доступа : http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/13_4_01.htm.
45. Осташко Т.О. Сільське господарство України в умовах СОТ: аналітичні передбачення і практичні очікування / Т.О. Осташко // Економіка і прогнозування. — 2005. — N 3. — С. 52-54.
46. Офіційний веб – сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.ukrstat.gov.ua/>
47. Побережна А. А. Розвиток світового виробництва і ринку кормового зерна // Економіка АПК. - 2010. - № 9. - С. 88-90.
48. Портер М. Конкуренция. : Пер с англ. / М. Портер М.: Издательский дом «Вильямс», 2002.- 156 с.
49. Постанова Кабінету Міністрів. Про подальший розвиток ринку зерна в Україні: Постанова... 24 верес. 1997 р. № 1062 // Уряд. кур'єр. – 1997. - С. 7.
50. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні/ [В.Р.Кучеренко, А.В.Андрейченко, Л.М. Гейко та ін.; під науковим керівництвом і редакцією д.е.н., професора В.Р.Кучеренка]. – Одеса: Атлант, 2010. – 164с.

51. Підтримка аграрного сектора в системі державного регулювання економіки: навч. посіб. / Ред.: О. М. Бородіна; Ю. М. Лопатинська; Ін-т економіки та прогнозування НАН України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. — Чернівці, 2009. — 279 с.
52. Проблеми енергозабезпечення та енегозбереження в АПК України / Ред.: Д.І. Мазоренко. — Х., 2004. — 86 с.
53. Прокопенко К.О. Сільське господарство в макроекономічних показниках / К.О. Прокопенко // Економіка і прогнозування . — 2011. — N 3. — С. 123-139.
54. Рыбчинский Р. Куда движется украинский рынок муки и круп / Р. Рыбчинский /Эксклюзивные технологии. - № 6. – 2009. – с. 28-31.
55. Саблук П. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П. Саблук // Економіка України. — 2008. — N 12. — С. 4-18.
56. Саблук П. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Т. 3 / П. Саблук. – К., 2001. – С. 170.
57. Саблук П. Т. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті / П. Т. Саблук // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 638 с.
58. Степаненко Н.І. Диверсифікація діяльності підприємств аграрного сервісу: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / Н.І. Степаненко; Житомир. нац. агрокол. ун-т. — Житомир, 2008. — 203 с.
59. Слободян В.Л. Формування тенденцій розвитку інвестиційного середовища в сільському господарстві України / В.Л. Слободян // Наук. вісн. Нац. аграр. ун-ту. — 2011. — Вип. 44. — С. 129-131.
60. Соловйов В.П. Організаційно-технологічний ризик в процесі реформування та інноваційного розвитку агропромислового комплексу України / В.П. Соловйов, П.П. Охримчук, Л.В. Галенко, А.І. Войтович // Наука та наукознавство . — 2009. — N 4. — С. 54-64.

61. Ткаченко Н. М. Проблеми розвитку АПК в умовах вступу України до СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/oif_apk/2009_1/23_Tkach.pdf
62. Уркевич В.Ю. Про трудові правовідносини в сільськогосподарських підприємствах / В.Ю. Уркевич// Наука і життя: українські тенденції. К.: ТОВ «МЕКАНОМ», 2005.- С. 61-63.
63. Чланчук В. С., Колесов О. С. Формування ринку зерна та продуктів його переробки // Економіка АПК. - 2010. - № 10. - С. 186-188.
64. Чеботарьов В. А. Інноваційна трансформація структури АПК як сутнісна ознака аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини / В. А. Чеботарьов // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С. 31-37.
65. Царенко О.М. Еколого-економічні проблеми розвитку агропромислового виробництва / О.М. Царенко; Сум. держ. аграр. ун-т. — К.: Вища школа, 1998. — 294 с.
66. Цогла О. О. Переваги та недоліки стратегії диверсифікації діяльності підприємства / Цогла О. О. //Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 5. - С. 148 - 152.
67. Шарко О.О. Види та напрями диверсифікації діяльності підприємств / О. О. Шарко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. № 10(128) - 2008. – 164 с.
68. Шепета М. Диверсификация : PRO et CONTRA / Шепета М. //Антикризисный менеджмент.-К., 2013.-№ 9 .- С.7-11.
69. Шлапак В. О. Аспекти інноваційного розвитку сільського господарства України / В. О. Шлапак // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 65.
70. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України / М.Д. Янків. — Л.: Коопосвіта, 2010. — 448 с.